

ması; mâmullerin kullanımını teşviki; satışın tek elde toplanması; mâmullerde standardizasyon ve işe devamın temin edilmesi gibi tedbirlere başvurulmuştur.

Simkeşhâne'de yapılacak imalât için öncelikli olarak altın, gümüş, kömür gibi malzemelerle hadde, kal ocağı ve çıkırıktan ibaret aletlere ihtiyaç vardı. Malzemenin hazırlanması için sim ve altının eritilmesi, ipeğin bükülmesi ve boyanması gerekirdi. İmalât aşamasında ise çeşitli türlerde tel çekilmesi ve kılaptan sarılması işlemleri gelirdi. Elde edilen teller başta resmî elbiseler olmak üzere serâser, kemha ve diğer telli kumaşlarla ev eşyalarının imalinde kullanılırdı. Simkeşhâne mâmullerinin satılmasında belli kurallar vardı. Meselâ İstanbul'a bağlı olmakla birlikte ayrı bir emin tarafından yönetilen Bursa Simkeşhânesi'nin mâmulleri İstanbul'da pazarlanamazdı.

XVIII. yüzyıl sonlarına doğru, özellikle 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı ve sonrasında Simkeşhâne büyük bir krize girmiştir. Yeterli gümüşün sağlanamaması kaçakçılığı körüklemiş, bu da mukâtaa gelirlerinin düşmesine sebep olmuştur. Simkeşhâne, Darphâne'ye olan yüklü miktardaki borcunu ödeyemez duruma düşmüş, birçok esnaf iş yerlerini kapatmak zorunda kalmış, kolktuçuluk faaliyetleri artmıştır. XIX. yüzyılda ise simkeşlik sanatının cazibesini yitirmesi üzerine simkeş esnafı başka işlere yönelmeye başlamıştır. Sultan Abdülaziz döneminde kurulan Islâh-ı Sanâyi Komisyonu'nun çalışmaları çerçevesinde simkeş ve kılaptancı esnafının talepleri üzerine Simkeşhâne'nin ıslahı hususunda girişimlerde bulunulmuş, 1866'da kurulması kararlaştırılan Simkeşler Şirketi sayesinde Simkeşhâne'nin tekrar faaliyete geçirilmesi düşünülmüş, 1867'de Simkeşhâne tamir edilmiş ve giriş kapısının üst kısmına Ali Rızâ Efendi hattıyla, "Simkeşhâne-i Âmirî" yazılı bir levha konulmuştur. Simkeşhâne'nin faaliyetini düzensiz de olsa XX. yüzyıla kadar sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu aşırn başlarında simkeş esnafı dağılmış, zamanla harabe haline gelen Simkeşhâne, İstanbul'un işgali esnasında İngilizler tarafından kapatılmıştır. 1930'lu yıllarda binanın rölovesi çıkarılmış, fakat gelişigüzel bir şekilde esnafa kiralanmıştır. 5 Mart 1956 tarihinde mühürlenilen Simkeşhâne'nin daha sonraki yıllarda Beyazıt-Aksaray yolunun genişletilmesi esnasında üç cephesi yıkılmış, sadece arka cephesi bırakılmıştır. Yapılan onarımlarla mevcut bina 1981

yılında kütüphaneye çevrilmiş olup halen İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Eski binanın cephesinde vaktiyle yer alan ve 1957'de ortadan kaldırılan Emetullah Gülnûş Vâlde Sultan Sebili'nin yerine yakın zamanda kötü bir taklidi yapılarak monte edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 3, 492, hk. 1460; BA, Cevdet-Darphane, nr. 760, 1138, 1140, 1546, 1614, 1740, 2189, 2446; BA, Cevdet-Belediye, nr. 443, 5318; BA, KK, *Evâmir-i Mâlîyye Defteri*, nr. 2306, 2471, 2472, 2475, 2476, 7224; BA, *Darphane Defterleri*, nr. 1153, 1154; BA, D.BŞM, nr. 2385; BA, D.BŞM, ISS, nr. 20556; BA, İrade-Meclis-i Mahsûs, nr. 1498; TSMA, D. nr. 7027, 7028, 7029, 7268, 7768, 8851; TSMA, nr. E 6845, 7166; Makrîzî, *el-Hıttâ*, I, 413; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 565; *Takvîm-i Vekâyi'*, sy. 860, İstanbul 29 Şaban 1263; Ahmed Refik [Altınay], *On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı (1553-1591)*, (İstanbul 1917), İstanbul 1988, s. 70-71, 115-116, 132; Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *1558-1589: On Altıncı Asırda Bursa*, Bursa 1940, s. 30, 94; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 464; H. E. Wulf, *The Traditional Crafts of Persia: Their Development, Technology and Influence on Eastern and Western Civilizations*, Cambridge 1966, s. 42-43; Corci Zeydân, *Târîhu'l-temeddüni'l-İslâmî*, Beyrut 1967, I, 146; Yavuz Cezar, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi*, İstanbul 1986, s. 103,109; Rifat Önsöz, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası*, Ankara 1988, s. 103; P. Lecomte, *Türkiye'de Sanatlar ve Zenaatler* (trc. Ayda Düzü), İstanbul, ts. (Tercüman Gazetesi), s. 76; Himmet Taşkömür, *Osmanlı İmparatorluğunda Simkeşlik ve Tel Çekme: XV-XIX. Yüzyıllar Arası* (yüksek lisans tezi, 1990), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Halil İnalçık, "Bursa Şer'iyye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed'in Fermanları", *TTK Belleten*, XI/44 (1947), s. 697; Haluk Y. Şehsuvaroğlu, "Simkeşhane", *TTOK Belleteni*, XII/169 (1956), s. 3-4; K. Pamukciyan, "Darphane Ne Zamandan Beri Topkapı Sarayı Dahilindedir?", a.e., XII/175 (1956), s. 7-8; Yekta Ragıp Önen, "Fatih'in Yaptırdığı İlk Darphane", a.e., XII/176 (1956), s. 45; Halil Sahillioğlu, "Bir Mültezimin Zimem Defterine Göre XV. Yüzyıl Darphane Mukaataarı", *İFM, XXIII/1-2* (1963), s. 146-147; a.mlf., "XVII. Yüzyıl Ortalarında Sirmakeşlik ve Altın-Gümüş İşlemeli Kumaşlarımız", *BTTD*, sy. 16 (1968), s. 48-53; İlhan Öz, "Beyazıt Simkeşhane Yapısı Restorasyonu, Theodosius Takı ve Hasan Paşa Hanı'na Sorunları", *Ayasofya Müzesi Yıllığı*, sy. 10, İstanbul 1985, s. 50-53; A. Grohmann, "Tirâz", *İA*, XII/1, s. 235-249; Gönül Cantay, "Simkeşhane", *DBİst.A*, VI, 561.

SİMKEŞZÂDE FEYZÎ

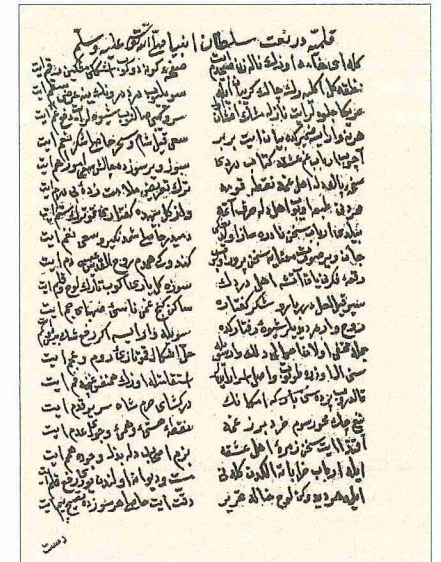
(ö. 1102/1690)

Divan şairi.

1036'da (1626-27) İstanbul'da doğdu. Adı Hasan, babasının adı Mehmed'dir. Beyazıt'taki Simkeşhâne'de gümüş ve altın tel çeken bir zanaatkâr ailesine mensup olduğu için Simkeşzâde künyesini almıştır.

Gençken şiir yazmaya başladığı, ilk mahlası "Sîmî"yi dedesinin simkeşbaşı olması dolayısıyla Şeyhülislâm Zekeriyâzâde Yahyâ'nın verdiği bilinmektedir. On sekiz yaşına geldiğinde Halvetî şeyhlerinden Abdülahad Nûri'ye (Sivâsî) intisap edince şeyhi ona "Feyzî" mahlasını verdi. Fâzıl Molla Çelebi, Bıçakçı Mehmed Efendi, dersiâm Sâlih Efendi gibi hocalardan ilim tahsil edip icâzet aldı. Nakîbüleşraf Kudsîzâde Şeyh Mehmed Efendi'nin yanında muâddik yaptıktan bir müddet sonra 40 akçe maaşla müderrisliğe başladı. Ayrıca Halvetî ve Nakşibendî şeyhlerinden Kudsîzâde ve Bosnevî Şeyh Osman Efendi ile Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi el-Hâc Ahmed Dede'den icâzet aldı. Halvetîliğin İstanbul'da gelişmesinde ve kollarının açılmasında önemli rolü olan Simkeşzâde, İstanbul'da sırasıyla Seyyid Yâkub Efendi yerine Topkapı dışındaki Takyeci İbrâhim Ağa Camii'ne cumma şeyhi, 1079'da (1668-69) Kılıç Ali Paşa Camii'ne pazar vâizi ve nihayet 1086'da da (1675) Emîr Buhârî Tekkesi'ne şeyh oldu. İstanbul'da 2 Safer 1102 (5 Kasım 1690) tarihinde vefat etti. Emîr Buhârî Tekkesi civarındaki mezar taşında Rüşdî Ahmed Efendi'nin düşürdüğü vefat tarihi kayıtlıdır. Oğlu, *Vekâyiü'l-fuzalâ* sahibi Şeyhî Mehmed Efendi'dir. Divanında hem beşerî hem tasavvufî aşka yer veren Simkeşzâde'nin şiirlerinde kullandığı dil sade ve samimidir. Tasavvufî neşeyi ön planda tut-

Simkeşzâde Feyzî'nin divanının ilk sayfası (İÜ Ktp., TY, nr. 428)

tuğu şiirlerinde didaktik bir söyleyiş hâkim olup şairliği tasavvufî kimliğinin gerisinde kalmıştır.

Eserleri. 1. *Divan*. Külliyyat halindeki tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (TY, nr. 428). Üzerinde Ali Osman Coşkun'un bir doktora tezi hazırladığı (bk. bibl.) divanda üçü na't olmak üzere yirmi beş kaside, dört terkibibend, bir müsemmen, dört müseddes ile Bâkî, Riyâzî, Nev'î gibi şairlerin gazellerine yapılmış yirmi yedi tesdîs, Şeyh Abdülâhad Nûri, *Meşnevî* şârihi Sarı Abdullah Efendi, İsmetî, Riyâzî gibi şairlerin gazellerine tahmîsler, 355 gazel, yirmi dört kıta, on yedi rubâî ve yirmi bir beyit (müfred) mevcuttur. 2. *Gamze vü Dil*. Klasik mesnevi tertibindeki eser dinî tasavvufî ve ahlâkî mahiyette olup külliyyatın 1^b- 51^b varakları arasında yer almaktadır. Toplam 2220 beyit olan mesnevi 1065 (1654-55) yılında yazılmış ve IV. Mehmed'e sunulmuştur. Eser baştan sona Halvetî tarikatının âdâbını aktardığından bu tarikat için önemli bir kaynak durumundadır. 3. *Mî'râcnâme-i Resûl-i Ekrem*. 196 beyitten ibaret olup 1059'da (1649) kalemle alınan eser külliyyatın 52^b- 57^a varakları arasında mevcuttur. 4. *Cevab-nâme-i Mevlânâ-yı Mukaddis*. Külliyyatın 57^b-61^a varakları arasında bulunan 161 beyitlik bu mesnevi Şeyh Abdülâhad Nûri'nin cuma şeyhi sıfatıyla yapmış olduğu bir vaazın özeti niteliğindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Uşşâkîzâde İbrâhim, *Zeyl-i Şekâik* (nşr. H. I. Kissling), Wiesbaden 1965, vr. 326^b; a.mlf., *Zeyl-i Zeylû's-Şekâik*, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 242, vr. 326^b; Mustafa Safâî Efendi, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 213^a; Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr*, s. 430; Şeyhî, *Vekâiyü'l-fuzalâ*, II, 37-42; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 559; *Sicill-i Osmânî*, III, 202; *Osmanlı Müellifleri*, I, 139; *Tomar-Melâmîlik*, s. 117; Babinger (Üçok), s. 292; Ali Osman Coşkun, *Simkeş-zâde Feyzi'nin Divanı: İnceleme-Metin-İndeks* (doktora tezi, 1990), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., *Simkeş-zâde Feyzi'nin Mesnevîleri* (İnceleme-Metin-Sözlük), Samsun 1997; a.mlf., "Simkeş-zâde Feyzî", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 5, Samsun 1990, s. 33-39.

ALİ OSMAN COŞKUN

SİMNÂN

(سمنان)

İran'da tarihî bir şehir ve bu şehrin merkez olduğu eyalet.

Elburz dağlarıyla Deştikevir arasındaki geçiş alanında deniz seviyesinden 1132 m. yükseklikte, Hamdullah el-Müstevfî'nin yazdığına göre efsanevî hükümdar Tahmûras

tarafından kurulmuştur (*Nüzhetü'l-kulûb*, s. 161). Bazı kaynaklarda Sengser, Sigsan, Signan, Semînâ yazılışlarına da rastlanan ve anlamı bilinmeyen ismin kökeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Ortaçağ boyunca Kûmis eyaletine bağlı bir yerleşim merkezi olarak geçen Simnân, Abbâsî ihtilâli günlerinde Hasan b. Kahtabe'nin emriyle Hâzım b. Huzeyme tarafından zaptedildiği sırada küçük bir köy durumundaydı (Taberî, VII, 404). Çeşitli dönemlerde Taberistan ve Horasan bölgelerine yapılan seferler sırasında bir uğrak yeri olan Simnân'ın IV. (X.) yüzyılda giderek geliştiği görülür. 330'da (941-42) Taberistanlı kumandan Hasan b. Feyrûzân ed-Deylemî'nin ele geçirdiği şehir (İbnü'l-Esîr, VIII, 390), Gazneliler devrinde I. Mesud'un Kûmis valisi Bahtiyâr b. Muhammed ed-Dâmgânî'nin gayretleriyle mâmur hale getirildi. Her ne kadar 420'de (1029) Irak Oğuzları tarafından yağmalandıysa da (a.g.e., IX, 379) 437'de (1046) burayı gören Nâsır-ı Hüsrev bir yıkım izinden bahsetmez. VI-VIII. (XII-XIV.) yüzyıllarda Alamut İsmâîlîleri ve Bâvendiler bölgede etkili oldular. 618'de (1221) kerpiç surlarla çevrili Simnân'a giren Moğollar şehri yağmalayıp tahrip ederek pek çok kişiyi öldürdüler; Yâkût el-Hamevî, buranın harabe halinde olduğunu söyler (*Mu'cemü'l-büldân*, III, 285). Serbedârî ayaklanmalarında büyük rol oynayan ve 766 (1364-65) yılına kadar onların egemenliği altında kalan Simnân, Moğol ve Timur yönetimlerinin önemli merkezlerinden biri oldu ve çok sayıda vezir yetiştirmesinden dolayı "Dârü'l-vüzerâ" adıyla anıldı. Safevîler ve Kaçarlar devrinde de önemini koruyan Simnân ve çevresini hânedana mensup veya yakın kişiler yönetti. Pehlevî döneminde Mâzenderan eyaletine bağlı bir şehir haline getirildi.

Günümüzde Damgan-Tahrân yolu üzerinde yer alan şehir Tahrân'a 234 km. mesafededir ve nüfusu 2008 yılı başlarına ait tahminlere göre 132.000, 96.815 km² yüzölçümüne sahip olan eyaletin nüfusu 584.000'dir. Simnân eyaleti, Simnân, Şâhrûd (131.397), Dâmgan (59.199) ve Germ-sâr (41.071) olmak üzere dört vilâyete bölünmüş olup eyaletteki şehir sayısı on altıdır. Belli başlıları Mehdîşehr, Eyvânkî, Surha ve Bistâm'dır. Simnân eyaletinde tarım ırmak ve kuyu sularıyla yapılır. Elde edilen ürünler arasında buğday, arpa, patates, pamuk, tütün, çam fıstığı, ayçiçeği, şeker

pancarı, üzüm, elma ve incir başta gelmektedir. Hayvancılık ve özellikle dağlık yörelerdeki arıcılık da eyaletin gelir kaynakları arasında yer alır. Bölgenin başlıca yer altı zenginlikleri taş kömürü, kurşun, bakır, demir ve alçı taşıdır. Sanayi dallarından dokuma ve ayakkabıcılık öne çıkmıştır. Tarihî dönemlerden beri üretilen kilim, şal ve değişik yünlü, pamuklu dokuma ürünleri dikkat çeker.

Simnân eyaletinde mevcut birçok tarihî eser arasında en eski eserlerden biri olan Simnân Cuma Mescidi, bunun Gazneli Bahtiyâr b. Muhammed tarafından yaptırılan minaresi, Kaçarlar dönemine ait Dervâze-i Erg ve Mescid-i Sultân, Damgan Cuma Mescidi ve Târihane Camii, Bistâm'da Cuma Mescidi, Bâyezîd-i Bistâmî Türbesi ve Mescidi, Şeyh Ebû'l-Hasan Harkânî Türbesi, Burc-i Kâşâne en önde gelenlerdir. Ayrıca Partlar döneminde İran'ın başşehri olan ve Şehr-i Sad Dervâze (yüz kapılı şehir) adıyla bilinen şehrin harabeleri de günümüzde Damgan'ın güneyinde bulunmaktadır. Selçuklular devrine ait bir diğer eser de Damgan'da Çihilduhterân Kalesi'dir.

Ortaçağ'da Simnânî nisbesiyle anılan meşhur simalar arasında mutasavvif Alâüddevle-i Simnânî, muhaddis, Hanefî fakihî ve Eş'arî kelâmcısı Ebû Ca'fer Muhammed b. Ahmed es-Simnânî, muhaddis Hâfîl b. Hind es-Simnânî, muhaddis Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali es-Simnânî, mutasavvif Seyyid Eşref Cihangîr-i Simnânî, çağımızda edebiyat tarihçisi ve yazar Zebîhullah Safâ, Molla Ali Simnânî, Feyz-i Simnânî sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VII, 9, 404; IX, 599; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsîm*, s. 356; Nâsır-ı Hüsrev, *Sefernâme* (trc. Abdülvehhab Tarzi), İstanbul 1950, s. 5-6; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VII, 148-150; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), III, 285; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, VIII, 390; IX, 379; Cüveynî, *Târîh-i Cihângüşâ* (Öztürk), I, 189; Müstevfî, *Nüzhetü'l-kulûb* (Strange), s. 161, 173; *Çehre-yi İrân*, Tahrân 1374 hş., s. 216-220; Muhammed Muîn, *Ferheng-i Fârsî*, Tahrân 1375 hş., V, 801; Abdülhüseyn-i Sâidîyân, *Serzemîn u Merdüm-i İrân*, Tahrân 1378 hş., s. 552-553; J. H. Kramers, "Simnan", *IA*, X, 652-653; C. E. Bosworth, "Simnan", *IEI* (İng.), IX, 613-614; Dihhudâ, *Luğatnâme*, XVII, 630-631; Ümîd Azîmzâde, "Simnan", *DMT*, IX, 292-294.

NİMET YILDIRIM

SİMNÂNÎ

(bk. ALÂÜDDEVLE-i SİMNÂNÎ).